

ВПЛИВ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ НА ЕКОЛОГІЧНУ СИТУАЦІЮ В УКРАЇНІ

Корольова В.В.,

*к.ю.н., доцент, професор кафедри державно-правових дисциплін
Університет економіки та права «КРОК»
м. Київ, вул. Табірна, 30-32, 03113, Україна,
e-mail: viktoriyav@krok.edu.ua
ORCID: 0000-0003-2998-6144*

Даниль А.І.,

*здобувачка ступеня вищої освіти «Магістр»
Університет економіки та права «КРОК»
м. Київ, вул. Табірна, 30-32, Україна, 03113,
e-mail: DanylAI@krok.edu.ua*

IMPACT OF MILITARY AGGRESSION ON THE ECOLOGICAL SITUATION IN UKRAINE

Koroleva V.V.,

*Ph.D. in Law, Associate Professor,
Department of State and Legal Disciplines «KROK» University Kyiv,
st. Tabirna, 30-32, Ukraine, 03113
e-mail: ViktoriyaV@krok.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2998-6144>*

Daniil A.I.,

*graduate of the Master's degree
of «KROK» University
Kyiv, Tabirna St., 30-32, Ukraine, 03113
e-mail: DanylAI@krok.edu.ua*

Анотація. Війна на території України призвела до численних руйнувань не лише інфраструктури та економіки, але й довкілля. Екологічні злочини стали невід'ємною складовою військових дій, спричиняючи неправні наслідки для природних ресурсів, екосистем та здоров'я населення. Вибухи, обстріли, хімічні забруднення, знищення лісів та забруднення водних ресурсів стали серйозною загрозою для екологічної безпеки країни, яка тривалий час потребуватиме відновлення. Саме тому питання юридичної відповідальності за екологічні злочини під час війни набуло надзвичайної актуальності. Війна на території України спричинила низку екологічних катастроф. Пошкодження інфраструктурних об'єктів, таких як нафтопереробні заводи, хімічні підприємства, електростанції, газові сховища, призводить до викиду небезпечних речовин у повітря, ґрунт і водні ресурси. Окрім цього, забруднення спричиняють вибухи боєприпасів, мінування територій та руйнування лісових і сільськогосподарських угідь. Значні ризики екологічної катастрофи становлять також військові дії в зоні Чорнобильської зони відчуження, де вже заздалегідь вразлива екосистема піддається додатковому тиску. Крім того, війна порушує нормальну роботу природоохоронних структур, що унеможливорює належний моніторинг і контроль за ситуацією в екологічній сфері. Це спричиняє довгострокові екологічні наслідки, які залишатимуться актуальними навіть після завершення бойових дій. Відповідно до сучасних законів України, екологічні злочини можуть підпадати під юрисдикцію як кримінального, так і адміністративного права. Проте, у військовий час постає питання ефективності цих механізмів, оскільки під час бойових дій складно здійснювати оперативний моніторинг ситуації та зібрати докази. Багато міжнародних екологічних та правозахисних організацій звертають увагу на необхідність удосконалення національного законодавства для ефективної протидії екологічним злочинам в умовах конфлікту.

Ключові слова: екологічна ситуація, злочин, війна, юридична відповідальність.

Формул: 0, **рис.:** 0, **табл.:** 0, **бібл.:** 10.

Abstract. The war on the territory of Ukraine led to numerous destructions not only of the infrastructure and

economy, but also of the environment. Environmental crimes have become an integral part of military operations, causing irreparable consequences for natural resources, ecosystems and public health. Explosions, shelling, chemical pollution, destruction of forests and pollution of water resources have become a serious threat to the ecological security of the country, which will require recovery for a long time. That is why the issue of legal responsibility for environmental crimes during the war became extremely urgent. The war on the territory of Ukraine caused a number of environmental disasters. Damage to infrastructure facilities, such as oil refineries, chemical plants, power plants, and gas storage facilities, leads to the release of hazardous substances into the air, soil, and water resources. In addition, pollution causes explosions of munitions, the demining of territories and destruction of forest and agricultural lands. Military actions in the zone of the Chernobyl exclusion zone, where the already vulnerable ecosystem is subjected to additional pressure, are also significant risks of an ecological disaster. In addition, the war disrupts the normal work of environmental protection structures, which makes it impossible to properly monitor and control the situation in the environmental sphere. This causes long-term environmental consequences that will persist even after hostilities have ended. According to the modern laws of Ukraine, environmental crimes can fall under the jurisdiction of both criminal and administrative law. However, in wartime, the question of the effectiveness of these mechanisms arises, since it is difficult to monitor the situation and gather evidence during hostilities. Many international environmental and human rights organizations draw attention to the need to improve national legislation to effectively counter environmental crimes in conflict situations.

Keywords: environmental situation, crime, war, legal responsibility, legislation.

Formulas: 0, fig: 0, tabl: 0, bibl.: 10.

Постановка проблеми. Російська збройна агресія проти України, спричинила масштабні руйнування інфраструктури та значну екологічну шкоду. Вибухи, обстріли промислових об'єктів, знищення лісів, забруднення повітря, води та ґрунтів стали регулярними явищами в зонах бойових дій. Виникає проблема довгострокових негативних наслідків для екосистем, які загрожують не лише навколишньому середовищу, але й здоров'ю населення. Відсутність оперативного моніторингу та слабкість правових механізмів протидії екологічним злочинам посилюють проблему. Це вимагає глибокого аналізу впливу конфлікту на екологію та розробки нових стратегій для захисту довкілля.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремих проблемних аспектів у сфері охорони довкілля торкалися вітчизняні науковці серед яких варто відзначити О. Бабича, О. Васильченко, К. Гайдука, В. Корольову, Ю. Орлова, Я. Ступника та інших. Вивчення публікацій цих авторів дає нам змогу дослідити проблематику впливу збройних конфліктів на екологічну ситуацію в Україні, яка на сьогоднішній день є мало дослідженою.

Не вирішені раніше проблеми. Збройний конфлікт в Україні спричинив значні екологічні проблеми, які досі залишаються невирішеними. Зокрема, важко оцінити масштаби екологічних збитків через обмежений доступ до деяких територій, зокрема на сході країни. Забруднення ґрунтів, водних ресурсів та повітря вимагає тривалого відновлення, проте бракує фінансування та системно-

го моніторингу. Проблеми міграції диких тварин, розмінування територій та контроль радіаційних загроз також потребують комплексного підходу. Крім того, залишаються невирішеними довготривалі наслідки конфлікту для біорізноманіття в регіонах.

Метою статті є дослідження впливу російської військової агресії на екологічну ситуацію в Україні, а також аналіз наявних прогалин у національному законодавстві щодо захисту довкілля під час конфліктів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Збройний конфлікт на сході України, що розпочався у 2014 році, став не лише гуманітарною кризою, але й спричинив значний вплив на довкілля. Інфраструктурні руйнування, військові дії та використання важкого озброєння призвели до суттєвого погіршення екологічної ситуації у регіоні. Основними аспектами, що викликають занепокоєння, є забруднення водних ресурсів, ґрунту, повітря, а також порушення екосистем.

Руйнування очисних споруд та інфраструктури викликало забруднення водних ресурсів, а використання важкого озброєння призвело до деградації ґрунтів і втрати біорізноманіття. Знищення заводів, електростанцій та інших об'єктів інфраструктури призвели до викидів токсичних речовин, важких металів та нафтопродуктів, що потрапляють у ґрунт і водойми. Це погіршило якість води та створило загрози для водних екосистем і питного водопостачання. Забруднення повітря відбувається через пожежі, вибухи, а також руйнування зелених

насаджень, що сприяє збільшенню захворювань серед населення, особливо респіраторних та онкологічних [1, с. 11].

Військові дії в Україні спричинили значний негативний вплив на стан ґрунтів у регіонах, де проходили бойові дії. Вибухи снарядів і мін призводять до фізичної деградації ґрунтів, руйнуючи їхню структуру та знижуючи родючий шар, що ускладнює сільськогосподарське використання земель. Також відбувається хімічне забруднення ґрунтів важкими металами, залишками вибухових речовин і нафтопродуктів, які потрапляють у навколишнє середовище через руйнування промислових об'єктів та інфраструктури. Це робить ґрунти токсичними для рослин і тварин, а також загрожує здоров'ю людей. Забруднення ускладнюється наявністю мін та нерозірваних боєприпасів, які роблять ці території небезпечними для використання [2, с. 87].

Окрім цього, військові дії порушують природну екосистему ґрунтів, знижуючи біорізноманіття та руйнуючи природні процеси відновлення. Все це призводить до зниження родючості ґрунтів, посилення ерозії та втрати сільськогосподарського потенціалу регіону. Для відновлення екологічної рівноваги після завершення бойових дій необхідні масштабні заходи з очищення, рекультивациі та відновлення природної рослинності на постраждалих територіях.

Військові дії в Україні суттєво погіршили стан водних ресурсів, особливо у регіонах, де відбувалися інтенсивні бойові дії. Руйнування промислових об'єктів та інфраструктури призвело до витоків токсичних хімікатів, важких металів та нафтопродуктів у річки, озера і ґрунтові води, що погіршило якість води та створило загрози для питного водопостачання.

Пошкодження систем водопостачання і каналізації призвело до скидання неочищених стічних вод у поверхневі водойми, що ще більше ускладнило ситуацію. Забруднення води нафтопродуктами, що потрапляють у водойми через пошкодження нафтобаз та витоків з військової техніки, негативно впливає на водні екосистеми, спричиняючи загибель водних організмів та погіршення кисневого режиму. Руйнування гідротехнічних споруд, таких як дамби та водосховища,

призвело до неконтрольованих змін рівня води, що вплинуло на екосистеми та сільське господарство, обмежуючи доступ до води для зрошення. Забруднення водних ресурсів токсичними речовинами створює серйозні ризики для здоров'я людей, які використовують забруднену воду для пиття та побутових потреб, що може призвести до різних захворювань. У постконфліктний період необхідно проводити заходи з очищення води, відновлення водозабезпечення та реабілітації водних екосистем, щоб забезпечити відновлення екологічного балансу та безпечних умов для населення.

Однією з наймасштабніших трагедій для України став підрив Каховської ГЕС, який мав катастрофічний вплив на екологію. Руйнування дамби призвело до масового затоплення прибережних територій, знищення сільськогосподарських угідь, забруднення водних ресурсів та загибелі флори і фауни. Величезний обсяг води, що вийшов із водосховища, змив ґрунти, спричинив ерозію і забруднив річки токсичними речовинами, зокрема нафтою та хімікатами, які потрапили у воду через руйнування інфраструктури. Це також призвело до зниження рівня води в Дніпрі, що негативно вплинуло на водопостачання та іригацію, погіршивши доступ до питної води для тисяч людей і завдавши значної шкоди екосистемам у регіоні.

Як вірно вказують науковці, що такі негативні наслідки на довкілля посилюють питання потреби в екологічній безпеці як кожної окремої людини, українського суспільства, так і світової спільноти [3, с. 42].

Військові дії в Україні мали серйозний негативний вплив на ліси та тваринний світ, особливо в зонах інтенсивних бойових дій. Масштабні лісові пожежі, спричинені вибухами снарядів та артилерійськими обстрілами, знищили великі площі лісових масивів, що призвело до втрати середовища існування для багатьох видів тварин і рослин. Зруйнована структура ґрунтів та пошкоджений деревостій ускладнюють природне відновлення лісів, що впливає на екологічну стабільність регіону.

Постійний шум та вибухи змушують багатьох диких тварин покидати свої звичні території, що призводить до зменшення їх чисельності та порушення природних мігра-

ційних шляхів. Витоки токсичних речовин і важких металів через військові дії забруднюють ґрунти та водні джерела, завдаючи шкоди рослинам і тваринам та створюючи ризики для їхнього здоров'я. Ці забруднення проникають у харчові ланцюги, що може призвести до загибелі окремих видів. Особливо вразливими виявляються рідкісні види, які втрачають свої природні місця існування та стикаються із загрозою зникнення. Загалом, війна призвела до деградації екосистем, зниження біорізноманіття та значного погіршення стану природних ресурсів. Для відновлення лісів та збереження тваринного світу потрібні комплексні заходи з очищення територій, відновлення лісових екосистем та створення умов для повернення диких тварин на їхні місця проживання [4, с. 235].

Військовий конфлікт значно погіршив стан повітря, особливо в зонах активних бойових дій. Вибухи снарядів, обстріли та бомбардування призводять до викидів токсичних речовин, таких як оксиди азоту, важкі метали та дрібнодисперсні частинки, що забруднюють повітря та загрожують здоров'ю людей. Масштабні пожежі, викликані руйнуванням будівель та промислових об'єктів, спричиняють виділення у повітря токсичних газів, таких як чадний газ та бензол, що можуть поширюватися на великі відстані.

Зруйновані будівлі та інфраструктура утворюють пил і дрібнодисперсні частинки, які довго залишаються в атмосфері, викликаючи подразнення дихальних шляхів та проблеми зі здоров'ям. Крім того, важка військова техніка та транспорт сприяють викидам вихлопних газів, що погіршує якість повітря в місцях зосередження військових сил. Ці забруднення не лише шкодять людям, підвищуючи ризик респіраторних та серцево-судинних захворювань, але й негативно впливають на рослинний світ, погіршуючи умови для фотосинтезу та знижуючи продуктивність сільськогосподарських угідь. Для поліпшення ситуації необхідні масштабні заходи з очищення територій, відновлення екосистем та моніторинг якості повітря для забезпечення безпеки людей і навколишнього середовища.

Військові дії в Україні серйозно вплинули на здоров'я населення та біорізноманіття, викликавши масштабні екологічні

проблеми. Забруднення повітря через викиди токсичних речовин, дим від пожеж та вибухів спричиняє зростання респіраторних захворювань, таких як астма та бронхіт, а також підвищує ризик серцево-судинних хвороб.

Забруднення водних джерел важкими металами, хімікатами та нафтопродуктами через руйнування промислових об'єктів погіршує якість питної води, що призводить до отруєнь та інфекційних захворювань серед населення. Забруднення ґрунтів ускладнює вирощування безпечних сільськогосподарських культур, що впливає на харчову безпеку. Крім фізичного впливу, військові дії викликають психологічний стрес у людей, що позначається на загальному самопочутті та якості життя.

Біорізноманіття також зазнало серйозних втрат. Знищення лісів, водно-болотних угідь та інших природних середовищ через вибухи та руйнування позбавляє тварин і рослини їхніх звичних місць проживання, що призводить до скорочення популяцій багатьох видів. Забруднення води та ґрунту токсичними речовинами викликає загибель водних організмів та порушує харчові ланцюги, знижуючи загальну кількість видів у постраждалих регіонах. Шум від бойових дій та вибухів змушує диких тварин мігрувати з небезпечних територій, що порушує їхній природний цикл життя та виживання. Війна також сприяє поширенню інвазивних видів, що витісняють місцеву флору і фауну, ще більше знижуючи біорізноманіття [5].

Нормативно-правове регулювання екологічної ситуації під час війни в Україні спрямоване на захист довкілля, забезпечення права екологічної безпеки населення та мінімізацію екологічних збитків. Конституція України гарантує право громадян на безпечне довкілля [6, ст. 50]. В юридичній літературі існують різноманітні підходи до розуміння поняття «безпечне довкілля». На думку В. Корольової, під безпечним довкіллям слід розуміти такий його стан, в якому можна забезпечити умови для гідного життя і здоров'я людини. Основним критерієм такого стану є відсутність небезпеки для життя і здоров'я людини [7, с. 39]. О. Васильченко зазначає, що міжнародний порядок диктує свої умови у сфері екологічної безпеки, а

Україна зобов'язана на них реагувати в тому числі і шляхом розробки механізмів забезпечення безпечного довкілля [8, с. 31]. О. Бабич підкреслює, що забезпечення ефективності реалізації права на безпечне довкілля вимагає створення умов для ефективності здійснення державної та регіональної екологічної політик [9, с. 25]. К. Гайдуком висловлена схожа позиція, який пропонує визначення довкілля як середовища існування людини (фізичного, природного, соціального, віртуального та ін.), яке має бути безпечним через вжиття державою «всіх можливих» заходів, спрямованих на забезпечення контролю ризиків та їх мінімізацію [10, с. 239].

Стаття 16 Конституції України зобов'язує державу забезпечувати екологічну безпеку, підтримувати екологічну рівновагу на території країни, а також подолання наслідків екологічних катастроф, зокрема Чорнобильської аварії. Це положення покладає на державні органи обов'язок здійснювати належний контроль за станом довкілля та приймати необхідні заходи для мінімізації екологічних ризиків, навіть в умовах воєнних дій [6].

Україна активно співпрацює з міжнародними екологічними організаціями, а також іншими державами для оцінки та документування шкоди, яку війна завдала навколишньому середовищу. Наприклад, для відновлення екосистем і мінімізації екологічної шкоди Україна, зокрема, звертається до міжнародних організацій, таких як Програма ООН з охорони навколишнього середовища (UNEP), для допомоги в оцінці шкоди та розробки планів з відновлення природних ресурсів. Таким чином, Україна активно використовує міжнародні правові механізми для збереження екологічної безпеки, як на рівні національної політики, так і на рівні міжнародної співпраці.

Розділ VIII Кримінального кодексу України «Злочини проти довкілля» охоплює низку статей, що передбачають відповідальність за злочини, такі як забруднення водних та земельних ресурсів, незаконна вирубка лісу, забруднення атмосферного повітря, незаконне полювання та рибальство, а також інші дії, що завдають шкоди навколишньому середовищу. Умови війни роблять ці злочини особливо небезпечними, оскільки

їхні наслідки можуть бути масштабними та довготривалими, завдаючи шкоди не тільки довкіллю, але й здоров'ю людей та загрожуючи національній безпеці [11].

Науковці Ю. Орлов та Я. Ступник констатують, що «продовження бойових дій спричиняє непоправну шкоду цілим екосистемам, збереження і відродження функціоналу яких має стати складовою концепції перехідного правосуддя для України, а також сформувати окремий фокус уваги на рівні міжнародного кримінального правосуддя» [12, с. 287].

Ускладнення правозастосування під час війни пов'язане з обмеженим доступом до місць скоєння злочинів, ризиком для життя слідчих та експертів, а також труднощами у встановленні винних осіб. Військові дії часто унеможливають проведення належного розслідування, документування порушень та притягнення винних до відповідальності. Проте, навіть в умовах воєнного стану, держава повинна докладати всіх зусиль для фіксації таких злочинів, оскільки вони можуть стати підставою для судових процесів як на національному, так і на міжнародному рівнях після завершення війни.

Отже, війна в Україні призвела до значних екологічних наслідків, що позначаються на всіх аспектах навколишнього природного середовища – від забруднення повітря і водних ресурсів до деградації ґрунтів і втрати біорізноманіття. Руйнування промислових об'єктів, пошкодження інфраструктури та використання важкої військової техніки спричинили масштабне забруднення токсичними речовинами, що впливають на здоров'я населення та стійкість природних екосистем. Значне пошкодження водних джерел, лісів та сільськогосподарських земель потребує багаторічних зусиль для відновлення.

Для подолання цих наслідків необхідно розробити комплексну стратегію з очищення забруднених територій, відновлення природних ресурсів та впровадження ефективного екологічного моніторингу. Міжнародна співпраця та залучення ресурсів для екологічної реабілітації є ключовими для забезпечення сталого розвитку України після завершення конфлікту.

На сьогодні в Україні немає окремого

законодавчого акту, що спеціально регулює захист довкілля під час збройних конфліктів. Деякі питання охорони навколишнього середовища під час війни врегульовані чинними

кодексами – Земельним, Лісовим, Водним та Кодексом про надра, але цих норм недостатньо для ефективного захисту довкілля від наслідків військових дій.

Література:

1. Мурин, С. С., Мельник-Шамрай В. В. Вплив військової агресії на стан природоохоронних територій. Сучасні проблеми екології : тези доп. Учасників XVIII Всеукраїн. наук. on-line конф. здобувачів вищої освіти і молодих учених з міжнародною участю, м. Житомир, 6 жовт. 2022 р. Житомир : Житомирська політехніка. С. 11-12.
2. Роман Л.Ю. Аналіз екологічних загроз об'єктів ПЗФ України у воєнний період. Екологічні науки: науково-практичний журнал. 2022. №3(42). С. 84-88.
3. Гуцаленко Л., Марчук У., Мулик Т. Екологічні наслідки війни та їх відображення в обліковій системі. Вісник економіки. 2023. №3. С. 39-54.
4. Кононенко Є. Д. Актуальні питання правової охорони мігруючих видів диких тварин. Еколого-правова безпека суверенної держави в умовах воєнного стану : матеріали наук.-практ. онлайн-конференції (Харків, 8 груд. 2022 р.). Харків : Право, 2022. С. 232-236.
5. Щорічник СІПРІ 2023: Озброєння, роззброєння та міжнародна безпека. URL: https://www.sipri.org/sites/default/files/2024-08/yb24_summary_ukr.pdf. (дата звернення: 05.10.2024)
6. Конституція України від 28 червня 1996 р. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
7. Корольова В. В. Право на безпечне для життя і здоров'я довкілля в системі особистих немайнових прав фізичної особи. Legal Bulletin. 2022. №3. С. 37-41.
8. Васильченко О. Право кожного на безпечне навколишнє середовище: відголоски для тимчасово окупованих територій України. URL: http://jurnaluljuridic.in.ua/archive/2018/6/part_1/6.pdf (дата звернення: 05.10.2024)
9. Бабич О. Право на безпечне довкілля у формуванні змісту регіональної екологічної політики. Науковий журнал «Law. State. Technology». Вип. №3. 2023. С. 22-27.
10. Гайдук К. Ю. Зміст права на безпечне для життя і здоров'я довкілля: приватноправовий підхід. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія Право. Випуск 84: частина 1. 2024. С. 235-240.
11. Кримінальний Кодекс України від 05 квітня 2001 р. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25-26. Ст. 131.
12. Орлов Ю., Ступник Я. Кримінологічний аналіз екологічної злочинності в Україні: від ординарної ситуації до контексту війни. Вісник Кримінологічної асоціації України. 2023. 29(2). 276-288.

References:

1. Muryn, S. S., Melnyk-Shamrai V. V. (2022). Vplyv viiskovoi ahresii na stan pryrodookhoronnykh terytorii. Suchasni problemy ekolohii [The impact of military aggression on the state of nature conservation areas. Modern problems of ecology]. Modern problems of ecology: KhVIII Vseukrain. nauk. on-line konf. zdobuvachiv vyshchoi osvity i molodykh uchenykh z mizhnarodnoiu uchastiu (m. Zhytomyr, 6 zhovt. 2022 r. 11-12). Zhytomyr : Zhytomyrska politekhnika. (in Ukrainian).
2. Roman L.Iu. (2022). Analysis of environmental threats of the PZF facilities of Ukraine during the war period [Analysis of environmental threats of the PZF facilities of Ukraine during the war period]. Ekolohichni nauky: naukovopraktychnyi zhurnal. 3(42). 84-88. (in Ukrainian).
3. Hutsalenko L., Marchuk U., Mulyk T. (2023). Environmental consequences of the war and their reflection in the accounting system. [Environmental consequences of the war and their reflection in the accounting system]. Visnyk ekonomiky. 3. 39-54. (in Ukrainian).
4. Kononenko Ye. D. (2022). Actual issues of legal protection of migratory species of wild animals [Actual issues of legal protection of migratory species of wild animals]. Environmental and legal security of a sovereign state under martial law: materialy nauk.-prakt. onlain-konferentsii (Kharkiv, 8 hrud. 2022 r.). Kharkiv : Pravo, 232-236. (in Ukrainian).
5. Shchorichnyk SIPRI (2023). Ozbroyennia, rozzbroyennia ta mizhnarodna bezpeka [Armament, disarmament and international security]. URL: https://www.sipri.org/sites/default/files/2024-08/yb24_summary_ukr.pdf. (Accessed October 05, 2024)
6. The Verkhovna Rada of Ukraine, (1996). Konstytutsiia Ukrainy. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 1996. No 30. St. 141.
7. Korolova V.V. (2023). Pravo na bezpechne dlia zhyttia i zdorovia dovkillia v systemi osobystykh nemainovykh prav fizychnoi osoby [The right to an environment safe for life and health in the system of personal non-property rights of an individual]. Legal Bulletin. 3. 37-41. (in Ukrainian).
8. Vasylychenko O. (2018). Pravo kozhnoho na bezpechne navkolyshnie seredovyshe: vidholosky dlia tymchasovo okupovanykh terytorii Ukrainy. URL: http://jurnaluljuridic.in.ua/archive/2018/6/part_1/6.pdf/ (in Ukrainian).(Accessed October 05, 2024)
9. Babych O. (2023). Pravo na bezpechne dovkillia u formuvanni zmistu rehionalnoi ekolohichnoi polityky [The right to a safe environment in the formation of the content of the regional environmental policy]. Naukovyi zhurnal «Law. State. Technology». Vyp. 3. 22-27. (in Ukrainian).
10. Haiduk K.Iu. (2024). Zmist prava na bezpechne dlia zhyttia i zdorovia dovkillia: pryvatnopravovi pidkhid [The

content of the right to an environment safe for life and health: a private law approach]. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho Natsionalnoho Universytetu. Seriya Pravo. Vypusk 84: chastyna 1. 235-240. (in Ukrainian).

11. The Verkhovna Rada of Ukraine (2001), The Law of Ukraine « Criminal Code of Ukraine». Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy. 2001. № 25-26. St. 131.

12. Orlov Yu., Stupnyk Ya. (2023). Kryminolohichniy analiz ekolohichnoi zlochynnosti v Ukraini: vid ordynarnoi situatsii do kontekstu viiny [Criminological analysis of environmental crime in Ukraine: from the ordinary situation to the context of war]. Visnyk Kryminolohichnoi asotsiatsii Ukrainy. 29(2). 276–288. (in Ukrainian).

Стаття надійшла до друку 08 жовтня 2024 року